

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.09.2013, sen. zn. 29 NSČR 39/2013, ECLI:CZ:NS:2013:29.NSCR.39.2013.1

Číslo: 103/2013

Právní věta:

Neuhradí-li insolvenční navrhovatel zálohu na náklady insolvenčního řízení, která mu byla uložena pravomocným rozhodnutím dle ustanovení § 108 odst. 1 insolvenčního zákona, insolvenční soud řízení zastaví, ledaže by se ukázalo, že trvat na uhrazení zálohy je nadbytečné nebo tu jsou takové okolnosti, pro něž je řešení úpadku dlužníka nezbytné nebo obecně žádoucí.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.09.2013

Spisová značka: 29 NSCR 39/2013

Číslo rozhodnutí: 103

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Záloha

Předpisy: § 108 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ostravě, pobočka v Olomouci (dále též jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 28. 11. 2012 zastavil insolvenční řízení (bod I. výroku), žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku) a insolvenčnímu navrhovateli (věřiteli) uložil zaplatit soudní poplatek za insolvenční návrh ve výši 2000 Kč (bod III. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že usnesením ze dne 26. 10. 2012 uložil oběma insolvenčním navrhovatelům, aby ve lhůtě sedmi dnů od právní moci usnesení zaplatili společně a nerozdílně zálohu na náklady insolvenčního řízení ve výši 50 000 Kč. Důvodem pro uložení povinnosti zaplatit zálohu bylo zjištění, že jediným majetkem dlužníka je pohledávka za třetí osobou ve výši 443 162 Kč, která je sice zajištěna zástavním právem, avšak není známa její dobytnost. Současně oba insolvenční navrhovatele poučil, že nebude-li záloha ve stavené lhůtě zaplácena, může soud insolvenční řízení zastavit. Usnesení nabylo právní moci dne 14. 11. 2012. Jelikož záloha zaplácena nebyla, insolvenční soud zastavil řízení podle ustanovení § 108 odst. 3 a § 109 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona).

K odvolání dlužníka V r c h n í s o u d v Olomouci usnesením ze dne 16. 1. 2013 potvrdil usnesení

insolvenčního soudu.

Odvolací soud především zdůraznil, že v rámci projednání odvolání proti zastavení řízení již nelze přezkoumávat podmínky pro uložení povinnosti zaplatit zálohu, neboť rozhodnutí o uložení zálohy již nabylo právní moci.

K námitce dlužníka, podle níž se insolvenční soud nezabýval možností vymáhání zálohy po věřiteli jako solventnímu insolvenčnímu navrhovateli, odvolací soud uvedl, že insolvenční zákon ponechává na vůli insolvenčního soudu, zda z důvodu nezaplacení zálohy na náklady insolvenčního řízení toto řízení zastaví nebo přikročí k vymáhání zálohy. Toto rozhodnutí zákonodárce ponechal na úvaze insolvenčního soudu, což vyjádřil použitím termínu „může“, takže odvolacímu soudu nepřísluší zvolený postup insolvenčního soudu přezkoumávat.

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky (výkladu § 108 odst. 3 insolvenčního zákona), která v rozhodování dovolacího soudu nebyla ještě vyřešena a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

Podle dovolatele nelze v ustanovení § 108 odst. 3 insolvenčního zákona použitý termín „může“ interpretovat tak, že by zakládal soudu prostor pro zcela volnou úvahu, kterou není třeba odůvodnit. Dovatel míní, že zkoumané ustanovení umožňuje soudu dvě řešení dané situace, proto je soud vždy povinen zkoumat, která možnost lépe odpovídá. Své rozhodnutí je pak povinen řádně a dostatečným způsobem odůvodnit. V dané věci se insolvenční soud druhou možností – vymáháním zálohy po věřiteli – nezabýval a odvolací soud pochybil, když tento postup potvrdil.

Dovatel má za to, že povinnost zaplatit zálohu na náklady insolvenčního řízení má především navrhovatel – věřitel. Podá-li insolvenční návrh, musí počítat s tím, že mu záloha na náklady insolvenčního řízení bude uložena, neosvědčí-li již v návrhu, že zálohy nebude třeba pro dostatek existujícího majetku dlužníka. Je-li věřiteli záloha na náklady insolvenčního řízení pravomocně uložena a věřitel ji neuhradí, je podle dovolatele zcela na místě tuto zálohu po věřiteli vymáhat, aby v situaci, kdy je úpadek dlužníka zřejmý, insolvenční řízení mohlo řádně pokračovat.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení (16. 1. 2013) je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 7. 2013 (tj. naposledy ve znění zákona č. 399/2012 Sb.).

Podle ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona se pro insolvenční řízení použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodů 1. a 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Napadené usnesení je rozhodnutím, kterým se odvolací řízení končí. Rozhodnutí spočívá na výkladu ustanovení § 108 odst. 3 insolvenčního zákona, tedy na posouzení otázky, která dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena.

Dovolání v této věci je tudíž přípustné podle § 237 o. s. ř.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle § 108 insolvenčního zákona (ve znění, které platí v nezměněné podobě od nabytí účinnosti insolvenčního zákona) insolvenční soud může před rozhodnutím o insolvenčním návrhu uložit insolvenčnímu navrhovateli, aby ve stanovené lhůtě zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení, je-li to nutné ke krytí nákladů řízení a prostředky k tomu nelze zajistit jinak. Tuto zálohu nelze uložit insolvenčnímu navrhovateli, který je zaměstnancem dlužníka a jehož pohledávka spočívá pouze v pracovníprávních nárocích (odstavec 1). Výši zálohy může insolvenční soud určit až do částky 50 000 Kč. Je-li insolvenčních navrhovatelů více, jsou povinni zaplatit zálohu společně a nerozdílně (odstavec 2). Nebude-li záloha na náklady insolvenčního řízení ve stanovené lhůtě zaplacená, může insolvenční soud před rozhodnutím o insolvenčním návrhu insolvenční řízení zastavit, a neučiní-li tak, může přikročit k jejímu vymáhání; o tom musí insolvenčního navrhovatele poučit (odstavec 3).

Nejvyšší soud předně poznamenává, že považuje za správný závěr odvolacího soudu, který ostatně dovolatel ani výslovně nezpochybňuje a podle něhož nabude-li právní moci usnesení o uložení zálohy, nelze následně (při posuzování podmínek pro zastavení řízení pro nezaplacení zálohy) přezkoumávat důvodnost tohoto rozhodnutí. Je-li pravomocně rozhodnuto o uložení zálohy, vychází se v dalším průběhu řízení z toho, že záloha ve stanovené výši je potřebná ke krytí nákladů řízení a prostředky k tomu nelze zajistit jinak (§ 108 odst. 1, věta první, insolvenčního zákona).

S odvolacím soudem lze souhlasit v tom, že formulací ustanovení § 108 odst. 3 insolvenčního zákona („může zastavit“) zákonodárce ponechal insolvenčnímu soudu prostor k úvaze, zda v případě nezaplacení zálohy insolvenční řízení zastaví.

Nejvyšší soud však již nesdílí závěr, podle něhož odvolacímu soudu „nepřísluší zvolený postup insolvenčního soudu přezkoumávat“.

Dovolatel správně vystihl, že přichází-li podle ustanovení § 108 odst. 3 insolvenčního zákona do úvahy dvojí možný postup - řízení zastavit, nebo v něm pokračovat a (případně) přikročit k vymáhání zálohy - je na insolvenčním soudu, aby v každém jednotlivém případě vyhodnotil, která možnost odpovídá dané situaci. Na odvolacím soudu pak je, aby v případě, kdy se insolvenční soud rozhodne řízení zastavit, k odvolání účastníka prověřil, zda nebylo možno v řízení pokračovat i bez uhrazení zálohy.

Z uvedeného však ještě nevyplývá, že je správná i další argumentace dovolatele, podle níž v případě, byla-li záloha uložena (též nebo jenom) věřiteli, není důvod pro zastavení řízení pro nezaplacení zálohy.

Na povahu institutu zálohy na náklady insolvenčního řízení lze usuzovat i ze zvláštní části důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 4. volebním období 2002 - 2006 jako tisk č. 1120.

K § 108 osnovy se v důvodové zprávě uvádí, že „Sankcí za nezaplacení zálohy na náklady insolvenčního řízení jako doposud (myšleno podle úpravy v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a

vyrovnání) zůstává zastavení řízení o insolvenčním návrhu (§ 108 odst. 3). Nově se však připouští, aby v případě, že řízení zastaveno nebude, insolvenční soud přikročil k vymáhání zálohy podle usnesení, jímž insolvenčnímu navrhovateli zaplacení zálohy uložil.“

V části týkající se § 38 a § 39 je pak v osnově uvedeno, že podle § 38 odst. 2 „nároky insolvenčního správce (odměna a náhrada výdajů) hradí stát, nelze-li je uhradit ani z majetkové podstaty, ani ze zálohy na náklady. K úhradě státem by mělo docházet jen zcela výjimečně, za podmínek stanovených prováděcím předpisem (odstavec 4). Předpokládá se, že výše odměny i některých hotových výdajů může být v takovém případě limitována (a to nejvýše částkou 50 000 Kč, tj. částkou odpovídající maximální výši zálohy na náklady insolvenčního řízení). Toto řešení je nutné pro případy, kdy řešení úpadku určitého subjektu je nezbytné nebo obecně žádoucí, ale neexistují k tomu finanční prostředky, a to například i proto, že nemohla být vybrána záloha na náklady insolvenčního řízení (§ 108 odst. 1, věta druhá, § 368 odst. 2, § 380 odst. 2).“

Z důvodové zprávy je patrna zjevná snaha zákonodárce minimalizovat případy, kdy bude náklady insolvenčního řízení (odměnu a náhradu hotových výdajů insolvenčního správce) hradit stát (§ 38 odst. 2 insolvenčního zákona). S přihlédnutím k tomu by mělo být vykládáno i ustanovení § 108 odst. 3 insolvenčního zákona.

Pravidelným postupem insolvenčního soudu v případě, kdy insolvenční navrhovatel nezplatí zálohu na náklady insolvenčního řízení, přestože mu byla záloha pravomocně uložena rozhodnutím dle § 108 odst. 1 insolvenčního zákona, by proto mělo být vydání usnesení o zastavení insolvenčního řízení.

Postup opačný, tedy situace, kdy insolvenční soud bude pokračovat v řízení bez uhrazení zálohy, bude přicházet v úvahu především tehdy, změní-li se v mezidobí (v době po vydání rozhodnutí o uložení uhrazení zálohy) majetková situace dlužníka natolik, že trvat na uhrazení zálohy bude nadbytečné (např. prokáže-li se, že dlužník disponuje dostatečnými finančními prostředky, z nichž bude možno bez obtíží hradit hotové výdaje i předpokládanou odměnu insolvenčního správce). Případy, kdy důvody pro složení zálohy nepominou, záloha uhrazena nebude, a přesto bude insolvenční soud pokračovat v řízení, by měly být spíše výjimečné. Jak naznačuje důvodová zpráva, mělo by jít především o situace, kdy řešení úpadku určitého subjektu bude obecně žádoucí.

Prosazuje-li dovolatel výklad, podle něhož má insolvenční soud v případě, kdy insolvenčním navrhovatelem je věřitel, pokračovat v řízení i při nezaplacení zálohy a tuto po věřiteli vymáhat, přehlídí, že takový postup nemusí vést ke kýženému výsledku (záloha nemusí být vždy vymožena). Nehledě na to, že k vymožení zálohy je zapotřebí určitý časový prostor, takže může nastat situace, že po rozhodnutí o úpadku nebude mít insolvenční správce k dispozici finanční prostředky k úhradě počátečních výdajů.

Nejvyšší soud proto k výkladu ustanovení § 108 odst. 3 insolvenčního zákona uzavírá, že neuhradí-li insolvenční navrhovatel zálohu na náklady insolvenčního řízení, která mu byla uložena pravomocným rozhodnutím dle ustanovení § 108 odst. 1 insolvenčního zákona, insolvenční soud řízení zastaví, ledaže by se ukázalo, že trvat na uhrazení zálohy je nadbytečné nebo tu jsou takové okolnosti, pro něž je řešení úpadku dlužníka nezbytné nebo obecně žádoucí.

K tomu však Nejvyšší soud pokládá za nezbytné zdůraznit, že těmito okolnostmi nemůže být pouhá skutečnost, že dlužník nesplnil svou povinnost plynoucí z ustanovení § 98 insolvenčního zákona a podal insolvenční návrh až v době, kdy již nedisponuje finančními prostředky postačujícími k uhrazení zálohy.

Promítneme-li tyto závěry do poměrů posuzované věci, pak je zřejmé, že v řízení nevyšla najevo žádná okolnost, která by odůvodňovala jiný postup, než je zastavení insolvenčního řízení pro

nezaplacení zálohy dle § 108 odst. 3 insolvenčního zákona.

Dovolateli se tak prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu nepodařilo zpochybnit napadené usnesení (to je ve výsledku správné). Nejvyšší soud proto zamítl dovolání podle § 243 písm. a) o. s. ř.